

0-2b

Temô

Agriculture at Phalaborwa

Lenaneš la dipunš tša naga ya Phalaborwa ke le:-

1. Leotša
2. Lerōrō
3. Lešalane
4. Mphōgō
5. Motšte goba Nyoba
6. Lefela
7. Lešalašala.

Mehuta wa morōgō.

1. Lerotse
2. Legapo goba lesalabu
3. Lefodi
4. Lepampune
5. Motsekwane
6. Sekgopo goba mogapa
7. Mogō goba segō.
8. Moraka
9. Mokgakga
10. Lehlōkō
11. Monawa
12. Lefole
13. Dihlodi.

1. Leotša ke semela sa kgale, kgale seo ba Phalaborwa ba lehono ba se sa tsebago gore ba kgale ba se hweditše kae. Semela se se bitšwa goba ke tšihlo, ke gore ke semela sa kgale seo go hwetšwago gore thomegile kgale. Gothwe ba se filwe ke kgotswane ge a sa ba bopa. Ke gore mohlang Modimo a bopa ba Phalaborwa. Gomme thētō ya sona e re:- Leotša ke tšitho ye boang Sealeg. Ke gore semela se se tšwa bogošing bja Phalaborwa. Gomme semela se se ratwa kudu kudu ke ba Phalaborwa. Gomme ge motho a na le mekotla ye mehlano ya sona o fetiša motho wa lesome la mekotla la semela se sengwe. Gothwe ge motho a na le mabele a leotša ga lelelwe ka pela. Ke gore a nyelela. Gomme mekotla wa leotša o tšia kgwedi tše tharo goba tše nne.

2 Gomme bopi bja semela se ga borate go hlwa matšatši a mabedi. Gothwe ge motho a lle bogobe bja leotša o tšia letšatši a sakwe tlala. Gomme ka tsela ye ke sona kgoši ya dimela mo nageng ye.

Gomme se hweditšwe goba bothata go tšatši la naga ye ka ge e le naga ya letšatši lešoro go fitiša naga tše ntši. Ge letšatši le fiša kudu, kudu motho o bona e ke se ka seke sa phela mo ponalong ya sona. Gomme ka morago gapula se tsoge gomme se šupe go phela ga sona.

Leotša le hloilwe kudu kudu ke teane goba dinonyana ka ge e le mela sa thoro tše nyenyane kudu. Gomme balemi ba sona ba swanetše go hlokomela go leta dinonyana. Ga golo se ratwa ke nonyana tše nyane gagolo. Leotša se a kolō goba letsaka ke gore se na le matša mading a motho go a sepetša ga botse. Leotša ga le bipšli. Gomme ke semela sa go diega go botšwa ge motho a se lenile. Mo dijong se šomišwa ka tsela tše ntši. Ge pula e ka hlokega ge leotša le tswala gomme le tla šitwa go tshela dithōrō. Ke gona e tla ba kgola fšla.

2. Lerōrō ke semela se sengwe se maatla nageng ye. Gomme le lona ga go tsebje gore le thomile neng goba semela sa naga ye. Gomme tumo ya sona e bjalo ka ya leotša.

Gomme se hwetšwa gobane se latela leotša ka maatla a sona le ge se sa swane le leotša.

Gomme se emela kōmēlēlō ye kgolo bjalo ka ~~xxxxx~~ leotša. Gomme ke semela se ratwago kudu kudu ke dinonyana tše kgolonyana tše bjalo ka maeba. Gomme ga e le teane ga e se rate kudu kudu. Se swana le leotša ka go akotša motho. Mme ga se dule ting ga motho bjalo ka leotša.

Gomme lerōfō ga le phakiši go butšwa gomme se swana le leotša. Gomme lerōfō ge le budulwe ga le a dumelelwa go lewa ke mang le mang pele ga ge kgoši e sešo go fa badimo bjalwa bja lona.

Ge motho a ka kgoma thōrō tša sona pele kgoši e sešo go fa badimo gomme go tla ba le kotsi mo nageng. Ke gore batho ba ka gobala kudu goba batho ba lwala. Goba kgoši e ka se sa kgona go neša pula ka ge badimo ba tla gana le pula ka ge kgoši a sa ba g fa bjalwa bja marōrō. Ge kgoši e file badimo e lego mabitla a dikgoši tša kgale gona mang le mang a ka tsena tšhemong ya gagwe go roba mabele a. Gomme ga lewe bjalo ka lefela. A lewa bjalo ka leotša. Ke gore go dirwa bogobe ka lerōrō.

4 Gona le lerōrō le lengwe leo e seng lona leo go dirwago bjala bja dithōkgōla ka lona. Lerōrō le ga le tlogelane kgole le la dithōkgōla. Gomme a fapane fela ka dikgola tša ona. Gomme lona le tšwa Shagaan. Le lona le lokile kudu bjalo ka lerōrō. la x Phalaborwa.

3. Lešalane ke mohuta wa bo lerōrō. Gomme difapane kudu ka popego ya tšona. Lešalane ke le lesese kemo ya lona. Gomme le feta lerōrō ka bolelele. Lešalane le na le dithōrō tše kotwana Gothwe ke se sengwe sa dimela tša kgale tša ba Phalaborwa. Gomme se lokile kudu bjalo ka lerōrō. Eupja bogobe bja sona ga bo ratwe kudu ke banna. Gomme ke semela seo se tšhabago kōmēlēlō. Gomme se ratwa ke maeba le nonyana tše kgolo tše bjalo ka kgaka. Ga se na maatla mo mading a motho bjalo ka leotša. Fēla ga se bipēlē motho. Ga se butšwi ka pela. Ge dithōrō tša lešalane di butšwie batho ga ba dumelwe go se ja. Gomme ba se ja ka taelo ya kgoši. Se lokile kudu go dira bjala ka leotša le lerōrō.

4. Mphōgō ke se sengwe sa dimele tšeo di boletšwego. Gomme sena le dithorwana tše bjalo ka letsōkō goba lefole. Gomme sona se hwiditšwe setšhabeng sa ba Lubedu ga Motšatši. Se ~~hix~~ tšile le batho bao ba ilego ba hudugela nageng ya Phalaborwa. mehleng ya kgale kamo go sa hwetšwago maina a felo mo ba kilego ba dula gona. Gomme felo mo gona le morula wo mogolo o o bitšwago Mabalubedu. Gomme ke sema se senyane kudu go ema. Ga se lekane le leotša ka bolelele go ya godimo.

5 Gomme sona se lokile go dira bjala le mageu. Ga sena bogobe bjasona. Gomme bogobe bja sona bodirelwa motho ge a lwala gobane ke bjo bosese kudu. Gomme ke mela se se emelago kōmēlēlō. Fela ga se bjalo ka leotša. Ga se ratwe ke dinonyana ka ge e le se senyane kudu dithōrōng tša sona. Seakotša kudu mageung a sona. Gomme ga se bipele motho le ge o se lle kudu mo bogobenē. Mphōgō ga o butšwi ka pela. Gomme o bjalo ka lešalane le mela tše dingwe. Mphōgō ga o ilelwe go lewa ge a hudulwa. Gomme mang le mang a ka ja semela ka ntle le taelo

- ya mošate. 5. Môtôtê ke semela seo go lewago kudu ya sona kudu go fitiša dithôrô tša sona. Gomme ke semela sa kgale sa naga ye. Gomme ponalo ya sona e bjalo ka ya lešalane. Gomme se ema kuku go feta lešalane. Gomme se tlošwa makgata gomme go lewa pelo goba mmele wa ka gage ga sona. Gomme se lokile kudu kudu. Gomme ke semela sa go tšhaba kômêlêlô kudu. Ga se ratwe ke dinonyana kamoka. Se ratwa fêla ke maeba. Gomme ga se akotše motho. Se ratelwa meetse a sona fela. Gomme ga se bipêlê motho. Ke semela se bose kudu. Ke semela sa go butšwa ka pela. Gomme ga se ilele motho yo mong le yo mong go seja pele se sešo go lewa ke dikgoši. Ge motho a ka se ja se sešo go butšwa se ka mo direla bolwetši bjo bitšwago letadi. Gomme dithôrô tša sona di loketši go dira bjala fela. Gomme se ratega kudu dijong tša ngwana yo monyane. kudu kudu. Gomme se swana le mphôgô. Bogobe bja môtôtê ga bona molatša. Ke gore ge o ka seja wa fetša lehono o tla hwetša ka moso e le meetse kamoka ga bjona. Môtôtê o na le mehuta ye mebedi. Mohuta wo mong o butšwa ka morago ga kgwedi tše seletšego. Gomme wo mong ka kgwedi tše tharo fela. Ke gona wa kgwedi tše seletšego o bitšwa ~~ngg~~ marega. Ke gore o šala o butšwa gola dimela kamoka di bolailwe ke phefo. Gomme le ge gole bjalo di lewa ka tsela e tee mela tše pedi tše. Marega ke semela se se telele kudu go feta dimela kamoka tša mašemong.
- 7 6. Lefela ke semela sa go tšwa le batho ba Bašweu. Gomme se tlišitšwe ke go rekwa ka mengwaga ya ditlala. Gomme semela se kgale se be se sa dumelelwe go gašwa faseng la Phalaborwa. Gomme gothwe sešwe se thibela pula gona. Gomme lehono se a tsoemaga mo nageng ye. Gomme ke semela sa go tšhaba letšatši kudu. Gomme se hweditše nyatšego ya sona ka go tšhaba kômêlêlô. Gomme ga se ratwe ke dinonyana geese mohuta wa dinonyana tše bitšwago kgwapa gape se ratwa ke dikgaka. Gomme ke seakolo le ge se sa ratwe kudu mo nageng. Gomme se a bipêla ge motho a selle go feta. Ke semela se bose. Gomme se butšwa ka pela

go fitiša tšohle tše boletšwego. Lefela ga le ilelwe go lewa ge le butšwélé. Gape le lewa ga bedi. Ke ge e saie le tala ka go beša goba ka go apea. Gape le lokile kudu, kudu go dira bogobeka lona. Dithoro tša lefela ga di tsene diphekong tša dikgoši. Ba kgale ba be ba na le seema se rego.

Dithōrō tša lefela ke maeno a mashagaan. Ke gona motho ge a rwele dithōrō tša lefela o be a sa tsene ka mošate. Gomme gobe go ila.

8

7. Lešalašala ke mohuta wa lešalane. Ge motho a sehlokomela a ka tšia lešalane a re ke lešalašala. Gomme lona ke semela sa go tšwa Shagaan. Gomme se tlile ka mengwaga ya ditlala.

Gomme go loka ga sona go bjalo ka lešalane. Gape se tšhaba kōmélélō. Gomme se lewa ke maeba. Gomme ga se bipelé. Gomme ga se na maatla bjalo ka lerōrō. Gomme ga se butšwe ka pela. Modiro wa sona ke go dira bjala. Bogobe bja sona ga bobose.

Mehuta ya dimela tša morōgō.

1. Lerotse goba matsoga ke semela sa kgale sa naga. Gomme se na le molao wa mogolo gomme ga se swane le mehuta ye mengwe ka kemo ya sona. Ke se se telele ga e le kenywa. Ke yona kenywa ya go fetola ngwaga. Ke gore dikgoši di bega badimo gore dienywa tša ngwaga di budulwe. Gomme se lokile go dira bogobe bjoo bo bitšwago thophi. Gomme le hlakanywa le bopi bja leotša goba lerōrō. Gape le ge lele noši le apewa, gomme la lewa. Ke seenywa sa go emela kōmélélō kudu. Gomme ga se lewe ke n dinonyana. Se lewa ke phōšfōlō yeo e bitšwago nōkō. Ke seakolō. Ga se bipelé. Se bose kudu go beng ba sona.

9

Gomme se na le mohola go bjala ka ge e le thokgola seenywa sa sona. Ga sephakiši go butšwa. Ga go dumelelwe gore motho a ka se kgoma pele se sešo go fiwa badimo ke dikgoši. Ge motho a ka se ja o na le molato wo mogolo wo o ka lefswago ka kgaršbē. Gomme se dumelelwa ga golo ga bjawa ke ba mošate goba bakgōmana.

2. Legapu goba lesalabu. Ke semela sa kgale sa naga.

Sêrêtô Lesalabu ke bepe lelele moratšha pele marelele.

Ke akotšha ba dira tlala.

Ke gore legapu leretšha goba ge enywa ka pela go fitiša dienywa kamoka. Gomme ka tsela ye le thuša batho ge ba letše le tlala ka pela. Gona le megapu ye mentšhi yeo e bjalwago lehono. Gomme mosalabu wa naga ye ke wo o bitšwago mabala-a-pitsi. Gape gona le wo mong mosalabu wo moso. Gomme wona o lata mabala-a-pitsi. Ga e le mogapu wo mohubedu ka gare o wa le ba Bašweu ga se peu ya kgale. Magapu a bose kudu kudu. Gomme a lewa ge a budulwe. Gomme ga le emele go apea. Gape ga le ilele. Legapu goba mogapu o palela kômêlêlô. Magapu a lewa ke dinôkô, mape, phukubje, motlakaru. Dilo-tše kamoka ke dibatana. Ga se lewe ke dinonyana. Legapu ga le bipêlê motho. Fela ge
10 motho a leja le sešo go butšwa le bakela bolwetšebjo bitšwago letadi ka meetse a lona ao a bitšwago kgôdu.

3. Lefodi ga se seenywa sa kgale sa naga ye. Gomme se tlišitšwe ke batho ge ba tšwa go bereka go batho ba Bašweu ka dipeu tša sona. Gomme se lokile. Gomme se tšhaba kômêlêlô kudu. Ga se lewe ke dinonyana. Se lewa ke diphôôfôlô e lego dinôkô ditšhwani le tše dingwe. Gomme ke seakôlô. Ga se bipêlê. Gomme se bose kudu kudu. Gomme se na lethušo ye kgolo go bjalwa. Gomme ke seenywa se se butšwago ka pela. Gape se lewa e sale ka pela ka ge se sa ilele motho. Gomme lefodi le na le mehuta ye mmedi. wo mong o bitšwa (4) pampule. Gomme hlao ya yona e a swana. Fela e fapane ka mmala. Le dipeu ga di swana, le go lekana ga di lekane. Gomme ga gona kilelo mo go tšona kamoka.

5. Motsekwane ke seenywa seo e seng sa kgale mo nageng. Gomme ga go tsebjwe gore seenywa se se tšwa ka thokô efe ya naga. Serêtô. Lerotse ke mokidiwane motsekwane mokoti wa masekô. Ke gore lerotse le kwatlile go feta motsekwane. Motsekwane ke selo seo se thubegago ka pela.

11 Gomme sona se lokile go thuša ngwaga wa tlala ka go apea batho ba e ja e sale dikenywana tše nyane kudu. Gomme se palēla komēlēlō kudu. Gomme ga se lewe ke dinonyana. Se lewa ke e diphōfōlō. Ga se se-akotšō. Ga se bipēlē. Ga se bose. Mohola wa sona ke dithōrō tša sona tšeo di lewago ka go hlakanya le merōgō. Se butšwa ka pela. Motsekwane ga o ilēlē.

6. Sekgopo ga go tsebje hlago ya sona mo nageng ye. Gomme ga se kenyo ya kgale kudu kudu.

Gomme sona se lokile kudu ka go kga meetse ka sona e lego kenyo ya sona. Gape ge sekgopo e sale kenyo ye nyane e a lewa ka go apewa. Gomme ke seenywa sa go tšhaba letšatši. Gomme ga se lewe ke dinonyana le ga e le diphōfōlō. Ke seakolo ka go lewa ge se sale dikenywana.

Ga se bipēlē. Ga se bose, gomme se thuša fela ngwaga wa tlala. Sena le mohola ka go dira goga meetse ge se budulwe. Ke gore ke kgapa ya meetse. Gomme sea diega go gola ga sona. Gomme se tšhaba kōmēlēlō.

7. Mogo ke mohuta wa sekgopo. Gomme di fapane fela ka dikenywa. Ke sa kgale sa naga ye. Gomme se lokile ka go thuša go lewa e sale se se swa e le dienywa tša sona.

12 Gomme ga se emele kōmēlēlō. Ga se lewe ke dinonyana le diphōfōlō ga di se je kudu. Fela se lewa ke ditšhweni ge e sale se senyane e lego dikenywa tša sona. Ga sena seakolō. Ga se bose. Ga se bipēlē. Mohola wa sego ke go dirwa sa go ga meetse ge motho a kgelela ka pitšeng goba kgapeng. Gape se šomišwa kudu goga mabjalwa. Ga se butšwe ka pela. Gape ga se ilele motho yo mong le yo mong a ka seja pele ga kgoši.

8. Moraka ke seenywa sa kgale sa naga. Kōpēlō ke moraka ke nabile lefodi ke go šuteletši. Ke gore moraka semela sa wena se aba dikala tša ona go ya kgole, go feta lefodi.

Gona le mehuta ye mentšhi ya maraka. Eupja moraka wa ng naga ye o nale dišwana mmele kamoka. Gomme moraka o lokile kudu kudu ka go lewa. Gomme se palšla kōmšlšlš. Ga se lewe ke dinonyana. Ke seakolš. Ga se bipelš. Se thuša kudu batho ge dienywa tša mašemong di sa iletšwa. Moraka o butšwa ka pela ka go lewa ge dienywa e sale tše nyane kudu.

13

9. Mokgakga ke seenywa sa kgale sa naga. Gomme se lokile kudu kudu ka go lewa sele tala. Ke gore ga se apewe. Se palela kōmšlšlš. Se lewa ke dinonyana tše bitšwago kgwapa. Ga se seakolš. Se a bipšla ge o ka se ja kudu. Se bose. Gomme ye mengwe mekgakga e a baba. Ke gore e bodila. Se butšwa ka pela. Gomme dithōrš tša sona di thušago dira sa go seba ka go hlakanya le mahlare a sona.

10. Lehlškš ke la kgale mo nageng ye. Gomme seenywa se se bjalo ka sehlare sa hlaga, seo se bitšwago lehloko-badimo. Ke gore le bjetšhi ke badimo e lego batho ba hwilego kgale. Gomme lona le lewa dithōrš tša lona tšeo di hlakanywago le meršgš. Gomme lehlškš le tšhaba kōmšlšlš kudu kudu. Le lewa ke dinonyana. Ga se seakolo, fela ge motho a ka leja kudu le a bipšla. Lehloko ga le butšwi ka pela. Lehloko le a ilela. Ke gona le swanetše go alefela ke ba mošate.

11. Monawa ke seenywa sa kgale sa naga. Gomme ga go tsebje gore monawa wo o hwetšwago fa nageng ye o thomile neng. Monawa ke sejo se seratwago kudu ke batho. Monawa o palšla kōmšlšlš Gomme se ratwa ke diphōšfšlš e lego mohuta wa phuti.

14

Ga e le dinonyana ga di seje. Dinawa ke seakolš go fitiša dijo kamoka tša temo. Gomme di a bipela kudu ge motho a lle go feta tekanyo. Gomme ke sejo se bose kudu kudu.

Kōša goba kōpšlš:- Senyawane he! he!

Senyawane!! Senyawane tsela semokhotho.

Gomme kōpšlš ye e opelwa ge go lengwa matšema ke banna le basadi. Gomme sena le mohola go bjalwa. Dinawa ga di butšwi ka pela. Ke seenywa sa go diega kudu. Dinawa ga di ilele go lewa.

Ge motho a dibjetši a ka dija ka nako ye a ratago.

12. Lefole ke seenywa goba semela seo e seng sa kgale. Gomme le tšweletše ka thokō ya Shagaan. Gomme se tlišitšwe ka tsela ya go rekišwa. Gomme ga gotsebjje gorre sehlare se se tllile ka nako efe. Gomme sona ke semela se se sa lokago le ge se ratwa ke batho. Kgale ngwana o be a sa dumelelwe go šomiša letsoko bjalo ka mehla yenu. Gomme ke mohlare wo sa kwanego le kōmēlēlō. Gomme ke hlare se sa lewego a ke dinonyana.

Letsoko ga le lewe bjalo ka dimela tše dingwe. Gomme le šomišwa ka dinkong goba ka ganong. Gape lehono se šomišwa le ka dipiipi e lego muši wa lona. Letsoko ga le butšwi ka pela. Letsoko ga le na kilēlō go gašwa ke mang le mang.

15

13. Dihlodi ke seenywa sa kgale sa naga. Seenywa se se swana le monawa. Gomme dihodi di fetwa ke dinawa ka bogolo. Ke sejo sa go loka kudu. Gomme se palela kōmēlēlō. Gomme ga se lewe ke dinonyana. Ke seakolō bjalo ka dinawa. Ge motho a ka ja dihodi kudu kudu o a bipēlwa. Gomme ke seenywa se bose kudu kudu. Se na le mohola kudu bathong ka go thuša batho le ka mahlare a sona. Gomme ga se butšwe ka pela. Dithōrō tša dihodi ke sehāare. Gomme dingaka tše ntši di alafa batho ka dithōrō tša dihodi.

Gape dihodi di ratega kudu, kudu go feta dinawa. Dithoro tša dihodi a pheko di a phasa. Ke gore ge motho a lwala ngaka e ka laela gore go nyakiwe thoro ya hodi gore go fawe badimo ka yona, gomme motho o tla fola. Ke gona thōrō ya hodi ke molemo wo mogolo. (Dise e tla)

Di tšerwi go Mamotaha Mmago Motlalekgomo.

Jeremiah Patamedi Malatši.

Mabaka a Ngwaga.

Lebaka la go thoma go lema le tsebjwa ka dika tše:-

1. Go palega ga dihlaire tša naga. 2. Go enywa ga dihlaire tša naga. 3. Ka kgwedi yeo e beilwego goba tšhimologo ya selemo. Ge dihlaire di thoma go palega matšoba gomme dingwe di hloga mahāare gomme batho kgale ba be ba thoma thoma letšema ka go lema pele ga pula ya tsheola. Ke gore ge tsheola e thoma go na e hwetše peu di le fase.

Gomme go be go thongwa ka kgwedi ya Phepelelo (September)

Gape ke yona nako ye botse ya go rema dihlaire ka mollo pele ga gona ga pula. Modiro wa mašemong ga o sepele ka dikgwedi ka moka tša ngwaga. Ke gore go tloga ka Phaephelelo go fihla ka Lehwaphefo go dirwa medirō kamoka ya mašemong. Ke gore

1. Phepelelo 2. Morenane 3. Ngwetabošego 4. Phalane
5. Phatwe 6. Legobje 7. Tsebatlele 8. Naka 9. Letatše
10. Lehwaphefo ke tšona kgwedi tša modiro mašemong. 11. Hlakola
12. Maswebamanya ke kgwedi tšeo di bitšwago gore ke madula gae.

Gomme ka tšona batho ba khuditše modirong wa mašemong.

Fela ye ke tsela ya dikgwedi tša modiro mašemong, gomme ga se tsela ya go bala ga dikgwe tša ngwaga ka ge ngwaga wa sesotho o thoma ka kgwedi ua Legobje e lego kgwedding ya (March) ka go loma lerotse.

Mašemo, Dirapa Melaō ya go ba naō.

Mašemo a motho a swanetše go ba felo go tee ka baka la diji gore a kgone go leta dinonyana. Gantši mašemo a motho a dula kgaufsi le gae. Gape a seke a a rogana kudu ka baka la diji.

Mašemo ga a biwi ke motho, gomme yo mong le yo mong e swanetš go e kgethela temo ya gagwe. Monna yo mong le yo mong o swanetše go e kgethela mo a ratago go lema gona.

Tšemo ya mon a e swanetše goba tee bjalo ka mosadi a na le tšemo e tee. Mothepa o fiwa tšemo ke mmagwe. Ke gore mmagwe o tla moripela tšemo ya gagwe ka thoko gore a rute ka yona go šoma mešomo ya mašemong. Batho baka rekanya mašemo ge ba kvana. Batho ba ka bapatša tirišo ya naga. Mašemo a ka ba lefa ge mong wa wona a na le bana ba gagwe. Mašemo a mohu a tšewa ke morwa goba morwedi ge morwa a se gona. Motho o amogiwa tšemo ka kgang ge e se tšemo ya leloko la gwe. Motho o dula a na le ditokela masemong a gagwe.

- 18 Gomme ga go moht o yo a ka lemago tšemo ya motho yo mong ka ntle ga tumelelo ya mong wa yona le ge a se sa e lema. Motho o na le tšemo mašemong goba megolêng ya gagwe bophelo bja gagwe kamoka. Tšemo e pukulwa ke go tloga ga motho nageng yeo goba a hwa.

Mekgwa ya go lema.

Ge felo go loketšwe go lemiwa go tsebjwa ka mohuta wa mmu. Goba ka mehuta ya dihlare, goba bjang. Temo ga e laolwe. Gomme motho ofo nyaka mo a ka lemago gona. Temô e kgethwa ke monna. Ge mosadi a sena monna a ka kgetha temô ka noši. Ga go mohlale yo a kgethalago batho temô. Motho yo mong le yo mong ke mohlale ka noši. Ka ntle le letsoko dibjadi kamoka di a tswakwa. Ke gore di lemiwa goba go bjala felo go tee. Gomme felo mo ga se thabeng. Ge go lemigwa go gašwa dipeu kamoka tšhemong e tee. Mašemo ga nošetšwe ka ge go lemiwa le baka la dipula fela. Tšemo e rengwa ka go tšhuma mehlare ka mollo. Ge mosadi a sena mosadi a ka tshuma mehlare ka mollo gomme o tla dira tšemo ye kgolo.

Mašemo a thethwa pele ga ge go lemiwa.

- 19 Ge motho a rata o rema tšemo ya gagwe a kgatha. Gomme a ka nako ye ngwe o rema fela a sa kgathe. Mašemo a gage letšwa ka legoga. Gomme motno ge a rema tšemo o goga mašema a dira legora ka ona. Ge mašemo kamoka a fedile go bunwa go bulelwa dikgomo go ja mogwang. Ge lebaka la go bjala le fihlile ga go taxišo ye nwe ge e se go bjala.

Gomme tšhemo ga e ladišwi ka ge polelo e re mmu ga o tšhofale ga se motho. Ka ngwaga wo mong le wo mong go ka bjalwa mohuta o tee wa peu tšhemong e tee. Go bjalwa dibjalo kamoka tšhemong e tee ka ngwaga.

Peu

Peu e a hlagolwa. Fela e hlaolwa ka go boloka felo mo gong. Ke gore ga go kgethwi mohuta wo mogolo. Gomme ntšhwa e le mabele a tšhelwa theko ya ba peu. Gomme ga go kgethwi gore ke mabele a mohuta mang. E bolokwa dipitšeng. Goba dišegwanengi Gomme ya hlakanywa le melora. Peu e a alafiwa gore e tle e tšweletše mabele a magolo. Peu e alafswa dihlare. Dihlare tša go hlakangwa le peu di hwetšwa dingakeng. Gomme leina la sehlare se se bitšwa mosagelo wa mabele.

20 Dihlare di rekwa ka bjalwa mo go ngaka. Ke gore ge mabele a ka ba gona mong wa mabele o swanetše go dira bjalwa a bitša ngaka yela go tla gonwa bjala bjoo.

Mošugelo go thwe ke sehlare seo se tšwago nameng ya motho. Ge motho a sa šugela ka sa nama ya motho o tla dumala mabele. Mošugelo wa mošate o feta mešugelo ya batho kamoka. Ke gore ngaka ya kgoši e swanetše goba ye kgolo kudu.

Gogaša

Go gaša peu mašemong go dirwa ka tumêlêlê ya kgoši pele ga pula tsheola. Ge motho a rata a ka kgatha a gaša. Gomme mo gong a lesa gore a tle a gaše ge a tiela. Ge motho a kgatha tšhemo a ka kgatha pele ga tumêlêlê ya kgoši gomme a ba a gaša. Fela ge tšhemo e le ya kgale motho ga dumelêlwe go e lema pele ga tumêlêlê ya kgoši. Peu e gašwa ka se atla. Ge motho a gaša lefela a ka gaša ka molo le tše dinwe dipeu tše kôts.

21 Motho yo mong o gaša tšhemo ya gagwe le go e lema ka noši. Mo gong go lemiwa ka matšema ge motho a na le mabele a go dira bjalwa.

Go lema go thuša leloko. Ga e le letšema ke la mang le mang a ka ratago bjalwa. Go na le setlamo sa go thušana go e le leloko. Letšema le ratwa kudu kudu. Letšema le ratelwa bjalwa le dinama tšeo mong wa lona a ka hlabelago ba limi ba letšema la gagwe. Ge go lengwa letšema ke monyanya. Gomme dikōpelo le go birwa ke selo se segolo. Letšema le thoma ka tšhemo ya kgoši yec e bitšwago kopjane. Gomme yona e lengwa ke methepa le masogana. Ka morago batho ba leme mašemo a bona. Gomme bjalo basadi le banna ba boe kancka go lema letswete e lego tšhemo ya kgoši ye kgolo.

Go hlagola:

Mašemo a hlagolwa ga tee ka ngwaga. A hlagola ke beng ba ona ka ge yo mong le yo mong mosadi goba monna a na le tšhemo ya gagwe ke gona mongwe le mongwe o hlagola tšhemo ya gagwe.

Go hlagolwa ka megoma. Gomme mo gong go hlagolwa ka seatla.

Go Leta:

Mo go leteng ga mabele mašemong go letwa ka tsela tše peši. Dijii tša mabele kamoka ka ntle le motho goba seruiwa di letwa ka tsela ya moupō. Ke gore kgoši e swanetše go nyaka ngaka gore e upe diji kamoka. Gape diji kamoka go dumelwa gore di tšwa go motho yo mong. Le ge e le batho ba bantši kamo ngaka e ka botšago kgoši ka go na. Gagolo go kgolwa gore di tšwa go batho ba basadi. Maina a bao ba sa phelago e lego ba baki ba diji ke ba 1. Mamotaha Malesa 2. Maboane o filwe ke Mamotaha. 3. Mankobong Pelusa 4. Matlele Ndlovu o baka ditlou le dikubu. Ba bangwe kamoka ba baka goba bana le dinonyanatša mehuta kamoka. Gomme ngaka ya go upa ke 1. Makganyakganya Ndlovu. Gomme ena ke mošagaang bjalo ka Matlele. Ge di ka šita Makganyakganya go thibela gona batho ba swanetše go tswela pele go leta mašemo a bona.

Ka thōkō ya mahodu a go utšwa mabele mašemong kgoši e swanetše go nyaka ngaka ya goba le setopa. Monna yo a tsebjwago lehono ke l. Kgomoenala Moloto. Ke yona ngaka ya setopa mo nageng. Ga e le go leta ga bošego ga go lete motho bošego.

23 Gantši ba leti ba mabele ba agelwa mekotwana ya go ba thuša mohlantšwa dipula.

Mašemo a alafiwa ka dihlare tša go tšwa go ngaka gore dimela di gole di seke tša senyega. Ge motho a sa šomiša dihlare tša ngaka mabele a gagwe a tla lewa ke diji. Bošego goba mosegare. Gape ge motho a sa gaša peu ya gagwe ka dihlare a ka seke a hwetša mabele a mantši bjalo ka bao ba šomišago dihlare. Go thwe gona le bao ba sepelago bošego go rwala mabele mašemong a ba tanwe go tšhela mašemong a bona gore a bona a be le dithōrō. Ngaka Makganyakganya o putšwa ka mabele ka morago ga puno. Ga e le Kgomoenala o putšwa ka tšhelete goba dipudi ke motho yo mong le yo mong a topileng tšhemong ya gagwe.

Go buna.

24 Se bjalo se sengwe le se sengwe se bunwa ka kgwedi ya masega goba kgwedi tša marega. Se bunwa ke mong wa tšhemo ka go se tloša kutung ya sona. Puno e kgopelwa go kgoši ka go fa badimo bjala bja leroro. Ge kgoši e sešo go fa badimo bjalwa ga go motho yo a swanetšego go buna. Ga go thušo ye e tšwago go baagišane maloka le puno. Pego ya mošate ke bjalwa bjo o bo dirwago ke mang le mang go leboga pula ka morago ga ge kgoši a fāle badimo. Puno e thoma ka go gagešwa mašala. Gomme ka morago mabele a folwe. Ge a fedile go fola a išwa gae. Mabele a folwa ka dikota. Ke gore go dirwa lebatō. Gomme mo lebatong ga dirwa dikoti. Bjalo go tšhelwe mabele ka gare mosadi a hlobole ka kota yeo e bitšwago mose. Gomme a lotšwe mohla wa phefo ya go fofa. Motho a ka fiwa mabele ke yo mong ge a ka šomela ka go bunela goba go fola.

Puno e lotwa ka sešego goba letlolo. Mabele a go lewa
ga tswakelwe ka molora. Gomme go tswakelwa fela peu. Sešego
se khurumelwa ka mothipo woo o dirilweng bjalo ka sešego.
Letlolo le khurumelwa bjalo ka ntlo e lego ka hlakana.
Mabele a hlahlubiwa ka nako. A ka dula ngwaga.

End. S.576.

(Ka Mphantlane Malatši)

J.P.M. Malatši.